LABORATOR SOCIOMETRIC

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”

VALERIU SAINSUS
DR. CONF. UNIVERSITAR

INDEXAREA PENSIILOR – SUBTILITĂȚI DE SISTEM SAU ABUZ ECONOMIC AL STATULUI !?

DECEMBRIE
2015

Acest produs apare cu suportul Hanns Seidel Stiftung

Hanns Seidel Stiftung

www.viitorul.org

Hanns Seidel Stiftung

LABORATOR SOCIOMETRIC

INDEXAREA PENSIILOR – SUBTILITĂȚI DE SISTEM SAU ABUZ ECONOMIC AL STATULUI !?

Dr. conf. universitar Valeriu Sainsus

CHIȘINĂU | DECEMBRIE 2015

Acest produs apare cu suportul Hanns Seidel Stiftung. Opiniile exprimate aparțin autorilor. Pentru mai multe informații asupra acestei publicații ori asupra abonamentului de recepționare a publicațiilor editate de către IDIS, vă rugăm să contactați direct Serviciul de Presă și Comunicare Publică al IDIS „Viitorul”.

Persoana de contact: Diana Lungu – diana.lungu@viitorul.org.

Adresa de contact:
Chișinău, Iacob Hîncu 10/1, 2004, Republica Moldova
Telefon: (37322) 21 09 32 Fax: (37322) 24 57 14
www.viitorul.org

Orice utilizare a unor extrase ori opinii ale autorului acestui Studiu trebuie să conțină o referință la seria de Politici Publice și IDIS „Viitorul”.

Sursa foto pagina 1: www.blogary.ro

Conținut

1. Considerente generale 7

2. Pensii și calcule discriminatorii în sistem 9

3. Indexarea pensiilor este una inechitabilă 12

4. Pensiile indexate – pensionarii sărăcesc 15

5. Concluzii și recomandări 17

Bibliografie 18

1. Considerente generale

Pensia este unica sursă de existență a pensionarilor. Subiectul pensiilor nu este o simplă tratare a situației economice deplorabilă în care s-a pomenit țara, dar și o reflectare a condițiilor precare de viață în care s-a pomenit o parte considerabilă a societății. Pensionarea și pensiile sunt componente ale sistemului de securitate, ce afectează atât generațiile de pensionari, cât și cele de pre-pensionari.

Sistemul de pensii nu este atractiv nici pentru generațiile actuale, nici pentru cele care vor accede în sistem. Sistemul nu este adecvat și sustenabil, reflectând o rată de înlocuire de numai 28,4% (2012). **Sistemul nu-și îndeplinește obiectivul de bază – asigurarea unui venit suficient pentru pensionari, pentru cetățeanul care a adus contribuții consistente toată viața activă**.

Experiența R. Moldova nu este bogată în modificări semnificative la acest capitol, sistemul de pensii fiind actualizat în 1998, cu păstrarea categoriilor de beneficiari (conform sistemului sovietic unic de pensii, creat în 1964 și modificat, la rândul său, prin legea URSS din 15 mai 1990 cu privire la asigurarea cu pensii a cetățenilor sovietici[1]. Din anul 1990 și până în anul 1998, R. Moldova a avut un sistem sovietic de pensii, care din motive economice, a subestimat valoarea reală a veniturilor cetățenilor Republicii Moldova, astfel încât, până astăzi cetățenii pensionați în perioada sovietică și până la reforma din 1998-1999, suportă o diferență considerabilă în asigurarea cu pensii, comparativ cu cei pensionați după anul 1999. Acest lucru indică o inegalitate socială și economică. În primul deceniu de independență, sistemul a fost lipsit de transparență, statul s-a pomenit în incapacitatea de a asigura pensiile și salariile[2]. Conform Raportului Național asupra Dezvoltării Umane, pentru 90% dintre pensionari, unicul venit era pensia garantată de stat din fondul social[3].

Sistemul de pensii este vulnerabil, problema principală fiind faptul că modificările în sistemul de pensionare din R. Moldova în 1998-1999, operate în baza celui sovietic, au subestimat principiul imparțialității după categorii sociale. Astfel, după o segregare socială, pensiile unor categorii sociale au fost calculate neuniform comparativ cu altele. În aceste condiții, reprezentanții mediului academic și cel al ocrotirii sănătății au ajuns la nivelul nevoiașilor și săracilor, pe când poliția, justiția, funcționarii publici și înalți demnitari de stat, la nivelul celor mai privilegiați, în timp ce țăranii, muncitorii din agricultură – sub nivelul sărăciei. Sistemul actual

[1] Закон СССР О пенсионном обеспечении граждан в СССР от 15.05.1990

[2] 1997 Raportul Național asupra dezvoltării umane "Coeziunea socială", PNUD, p.46

[3] 1997 Raportul Național asupra dezvoltării umane "Coeziunea socială", PNUD Moldova

de asigurare cu pensii, se aseamănă mai mult cu un sistem fiscal, deoarece contribuțiile de asigurare nu se bazează pe evaluarea riscurilor sociale, adică nu mai poartă un caracter de asigurare.

Sistemul de pensii și-a epuizat toate rezervele, încălcând drepturile omului la o viață demnă și o bătrânețe asigurată**.** Până la moment, guvernul doar constată necesitatea reformei, limitându-se la indexarea anuală a pensiilor, fapt care nu rezolvă problema majorității pensionarilor în fond, care continuă să primească o pensie mult mai mică decât minimul de existență din R. Moldova[4]. Statul nu asigură o existență decentă pensionarilor, iar sistemul nu este unul durabil din punct de vedere financiar și social. Pentru pensionari, pensia este o luptă continuă pentru existență, unde indexarea doar diminuează ușor sărăcirea pe măsura accederii în vârstă .

Țara este codașă în clasamentul indicelui calității vieții vârstnicilor atât în raport cu țările vecine, cât și cele din aria Uniunii Europene. În raport cu țările avansate din UE, cedează la acest indice mai mult de două ori.

Analiza sistemelor de pensii actuale, din punct de vedere al siguranței, echității economice și al drepturilor fundamentale ale omului conduce la concluzia că, cel puțin în domeniul pensiilor, principiile fundamentale ale economiei de piață, acceptate de majoritatea țărilor, sunt încălcate cu bună știință de legislațiile naționale referitoare la pensii. Deoarece se interzice dreptul direct de proprietate asupra celui mai important activ financiar creat de fiecare persoană, care a fost creat cu trudă toata viața activă[5].

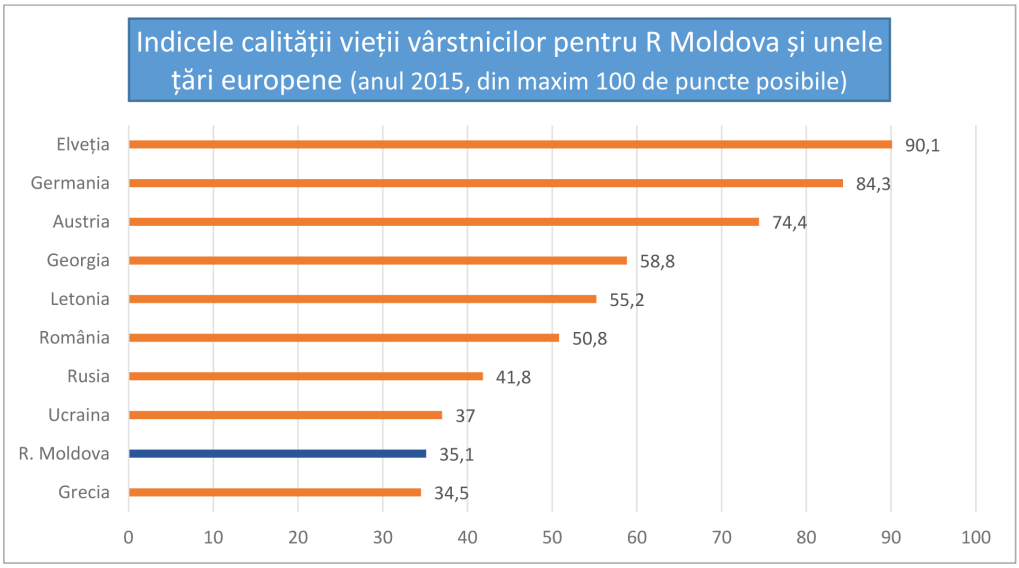

Sursa: *http://gtmarket.ru/ratings/global-age-wath-index/info#moldova*

[4] http://www.investigatii.md/index.php?art=322

[5] Oleg Verejan, Realități și perspective privind pensia viitorului în R Moldova

2. Pensii și calcule discriminatorii în sistem

Circa 90% din pensionari au o pensie mai mică de o mie de lei, ceea ce afectează foarte mult starea materială a persoanelor vârstnice și le împiedică să aibă un trai decent. Prin urmare, statul nu are strategii ample de îmbunătățire a situației la acest compartiment. Doar 3-4 la sută dintre bătrânii moldoveni sunt cât de cât asigurați cu cele necesare, restul existând la limita sărăciei.

Ratele înalte ale pensiei au redus pensiile reale medii la minim. Nu există o corelație dintre contribuție și dreptul la pensie care este una inechitabilă. În spectrul de pensii se evidențiază promovarea polarizată, distanțată de către stat și sistem a „pensionării de elită" și a „pensionării simple" ce este un element evident discriminatoriu.

Nu sunt protejați prin lege nici cei care au contribuit cu un stagiu de cotizare complet (30 ani și peste). **Legătura dintre contribuție și dreptul la pensie devine tot mai slabă, neesențială, cu cât este mai mare partea vieții de muncă**. Sistemul nu oferă șansa de a compensa anii de cotizare la pensie peste vârsta de pensionare sau posibilitate de a crea dividente fiind la pensie.

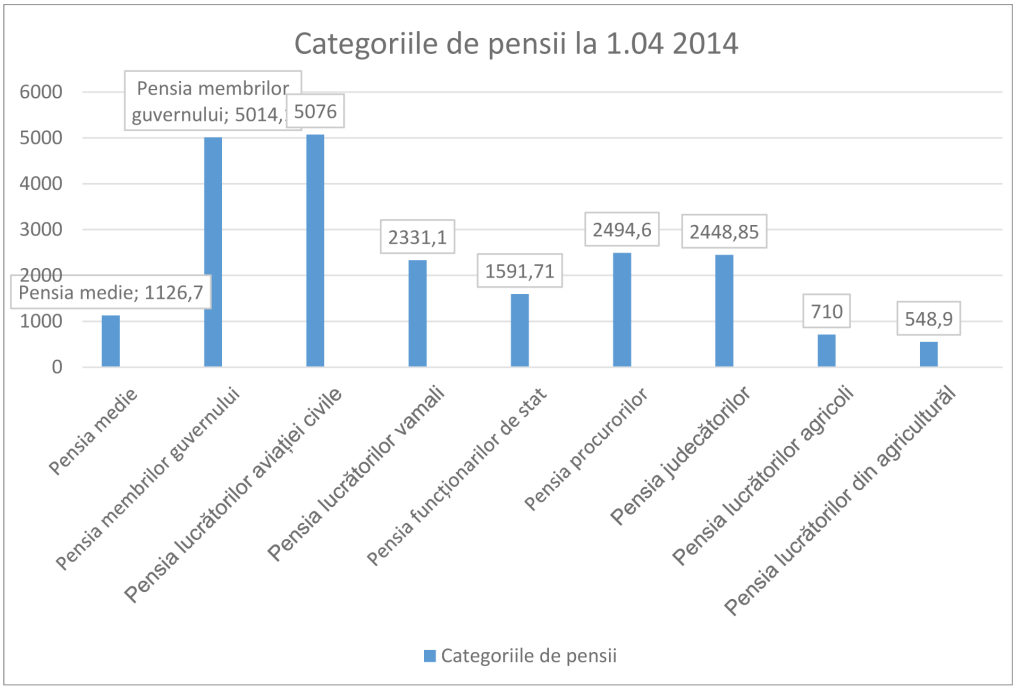

Sursa: CNAS

Este un element al inechității, dacă calculăm de câte ori depășește pensia medie sau pensia minimă, ce nu poate încăpea nici într-o limită rezonabilă a dezvoltării sociale și a echității umane.

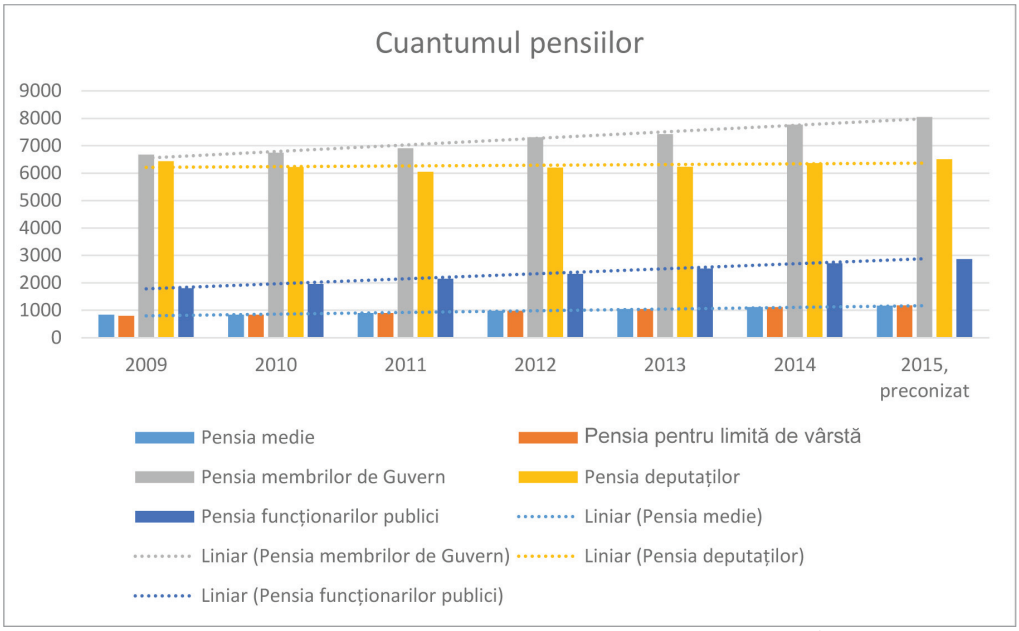

Sursa: Bugetul pentru cetățeni, 2015

Diferența dintre pensia medie pe țară și pensia maximă este de aproximativ 25 de ori mai mare. Cea mai mare pensie din R Moldova este de peste 30 000 lei. Diferența dintre pensia minimă și cea medie este de mai puțin de două ori. În așa condiții, persoana care a muncit cinstit și a acumulat un stagiu complet de ani cotizați la pensie este discriminată de persoana care a contribuit mai puțin, din considerente obiective sau neobiective. Oricât ar contribui cetățeanul, **după 15 ani de contribuții, ponderea acestora este neesențială. Nu se pune în valoarea pensiei contribuțiile consistente ale celei de-a doua perioade de după 15 ani lucrați.**

În sistemului de pensii ar trebui redusă substanțial categoria de pensionari privilegiați. Pensia deputaților și a membrilor de Guvern constituie (decembrie 2007), 80% din mărimea nominală minimă deplină a salariilor

Ponderea principalelor categorii de pensii (2011)

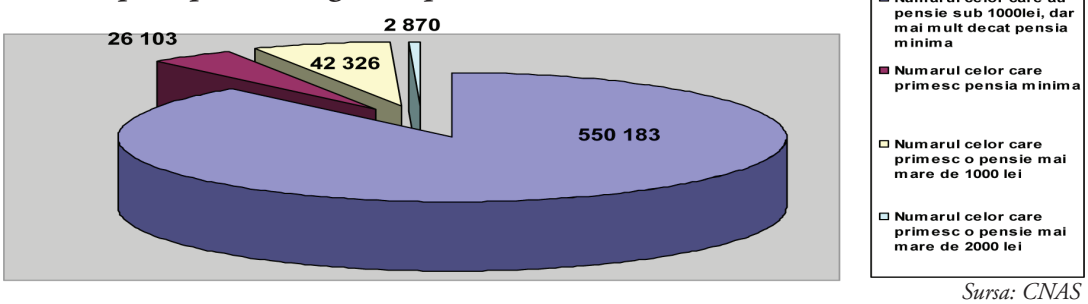

Sursa: CNAS

de funcție și se modifică odată cu majorarea lefilor respectivilor în exercițiu. Funcționarii publici pot beneficia de pensii cu cinci ani înainte de a atinge vârsta generală de pensionare și primesc 70 la sută din salariul mediu care l-au avut. Prin contrast, salariile demnitarilor sunt de 70-80% din propriul salariu care, oricum, este simțitor mai mare decât salariul mediu pe țară. La celălalt capăt al sistemului, se află pensionarii de rând care nu primesc nici 40% din salariul mediu pe țară. Astfel, contribuabilul va avea o pensie derizorie, indiferent de indexarea acesteia pe parcursul vieții.

3. Indexarea pensiilor este una inechitabilă

Indexarea anuală a pensiilor de asigurări sociale este prevăzută de lege. **Coeficientul de indexare constituie media dintre creșterea anuală a indicelui prețurilor de consum și creșterea anuală a salariului mediu pe țară pentru anul precedent, determinate în modul stabilit de Guvern**, indexării fiind supusă numai partea de pensii achitată din mijloacele bugetului asigurărilor sociale de stat.

Prima indexare a fost realizată în anul 2003. În luna aprilie 2004, pensiile au fost indexate cu 22%, în 2005 - cu 18,2%, în 2006 - cu 15,7%, în 2007 - cu 20,7%, în 2008 - cu 17% , în 2009 - cu 20%, în 2010 - cu 4,3%, în 2011 – cu 7,8%, în 2012 – 9,6%, în 2013 – 6,75%; în 2014 – 6,45%; în 2015 – 7,95%[6].

Mărimea medie a pensiei la ultima indexare a fost de 1167 lei. Din date, este vizibilă reducerea indexării pensiilor de două ori în ultimii 5 ani (2010-2015), ceea ce a făcut și mai vulnerabile pensiile și existența pensionarilor.

În țară se atestă o discrepanță mare a indexării pensiilor în timp. Începând cu 2010, coeficientul de indexare este minim în raport cu etapa de până la 2009. De exemplu, în urma indexării pensiilor, persoanele beneficiare de pensii reduse, precum în agricultură, au un adaos neesențial (sub 100 lei), iar cei cu pensia de 4000 mii de lei au o majorare consistentă pe fonul creșterii prețurilor. Cei cu pensii mici observă o creștere mult prea mică, în relație cu puterea lor de cumpărare.

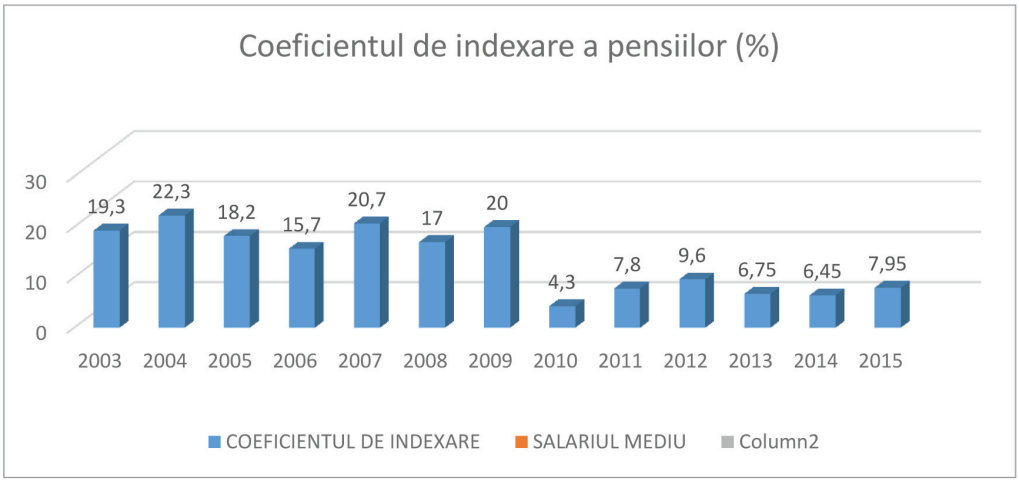

Sursa: CNAS, BNS

[6] Hotărârea Nr. 61 din 06.03.2015, Monitorul oficial, Nr. 58.

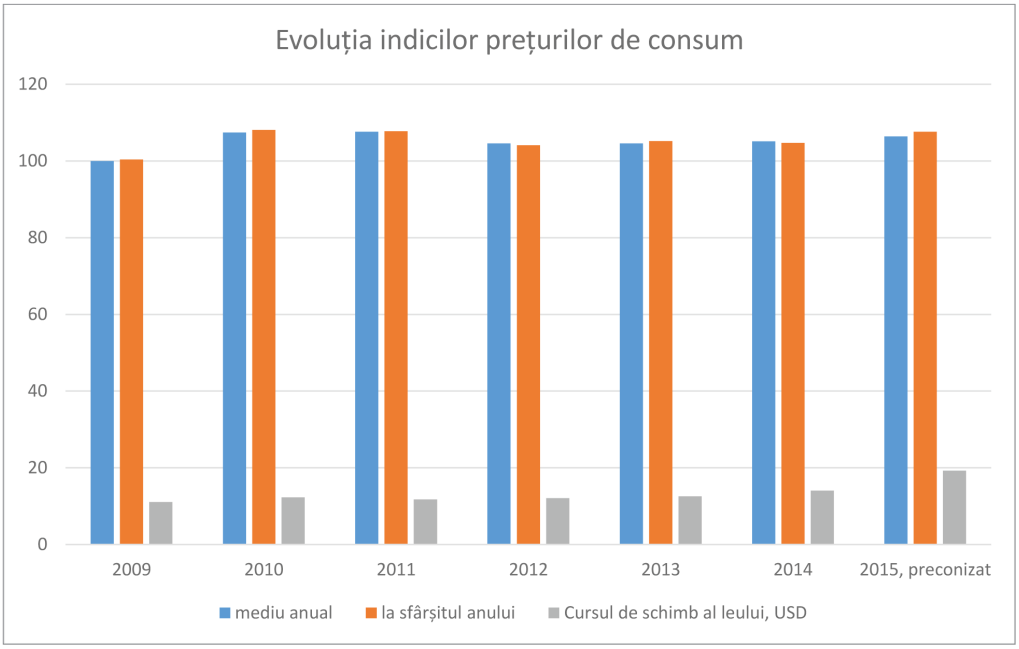

Sursa: Bugetul pentru cetățeni, 2015

Prețurile de consum, de regulă, înregistrează ritmuri de creștere mai mari, decât cele ale veniturilor asigurate prin indexare. Prețurile de consum sunt permanent în creștere, la care se mai adaugă și diferențele sezoniere ale prețurilor, unde categoria de populație dată nu este protejată, iar vulnerabilitatea lor este maximă, în condițiile unei surse scăzute de venit.

În structura cheltuielilor de consum ale persoanelor vârstnice predomină cheltuielile pentru produsele alimentare (48,8%), pentru întreținerea și dotarea locuinței (26,5%), dar și cheltuielile pentru îngrijirea medicală și sănătate (9,3%). În pofida creșterii pensiei, aceasta oricum nu permite satisfacerea necesităților minime ale persoanei vârstnice, constituind doar 83% din minimumul de existență a pensionarului, în valoare de 1343,7 lei.[7] Iar la aceasta se adaugă și creșterea vârstei care este dependentă de sistemul de sănătate, după 70 ani.

[7] Olga Gagauz, BAROMETRUL DEMOGRAFIC, CALITATEA VIEȚII PERSOANELOR VÂRSTNICE, 2015

Tabelul N 1 Evoluția indicilor prețurilor de consum

Indicii prețurilor, pe sectoare ale economiei, anul precedent=100 după Indici și Ani						
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Indicele prețurilor de consum la mărfuri și servicii	**100,0**	**107,4**	**107,6**	**104,6**	**104,6**	**105,1**
mărfuri – total	97,4	106,5	107,0	104,0	105,5	106,1
produse alimentare	94,4	105,7	108,4	103,8	106,6	106,5
mărfuri nealimentare	99,7	107,3	105,8	104,2	104,3	105,5
servicii	108,2	109,1	108,8	106,2	102,6	102,5

Sursa: BNS

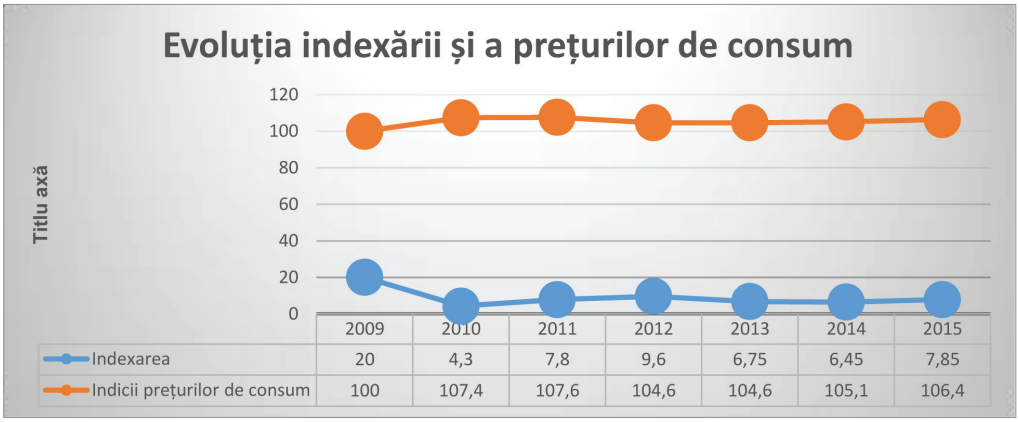

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Indexarea	20	4,3	7,8	9,6	6,75	6,45	7,85
Indicii prețurilor de consum	100	107,4	107,6	104,6	104,6	105,1	106,4

În ultimul interval (2010-2015), avem o reducere a indexării, în raport cu 2003-2009, și o menținere ușoară a creșterii prețurilor de consum. Așadar, indexarea pe perioada 2010-2015 este compensată total de creșterea prețurilor de consum.

Pensionarii nu sunt în afara riscului de devalorizare a valutei naționale. Creșterea ratei de schimb, în raport cu valutele de referință, este cauza principală a sărăcirii tuturor categoriilor de populație, inclusiv a pensionarilor, din 2009 până în 2015. **Indexarea compensează doar creșterea prețurilor de consum - parțial, dar exclude inflația galopantă din ultimii trei ani.**

În același timp, rata ridicată a inflației reduce valoarea reală a bazei salariale pentru viitoarele categorii de pensionari (pre-pensionari), a pensiilor pentru actualii pensionari și valoarea indemnizațiilor. Inflația, în raport cu valutele de referință, a redus drastic din protecția beneficiarilor de pensii și a accentuat sărăcirea absolută a acestora. Mai mult, indexarea nu a compensat acest risc nici la moment, nici în trecut.

4. Pensiile indexate – pensionarii sărăcesc

Pensia medie a crescut ca valoare matematică pentru ultima perioadă, dar s-a accentuat decalajul dintre salariul mediu și minimul de existență al vârstnicilor, fiind într-un decalaj în creștere al diferenței de venit. Venitul pensionarului s-a redus practic de două ori în ultimii doi ani.

În același timp, rata ridicată a inflației reduce valoarea reală a bazei salariale pentru viitoarele categorii de pensionari, a pensiilor pentru actualii pensionari și valoarea indemnizațiilor.

Inflația, în raport cu valutele de referință, a redus drastic din protecția beneficiarilor de pensii și a accentuat sărăcirea absolută a acestora. Mai mult, indexarea practic nu a compensat acest risc.

Pensia medie pentru limita de vârstă din Republica Moldova este cea mai mică din Europa și acoperă doar 58-60% din minimul de existență. Deci, cei care ating ajung la pensie prin vârstă au doar jumătate din minimul lor de existență!?

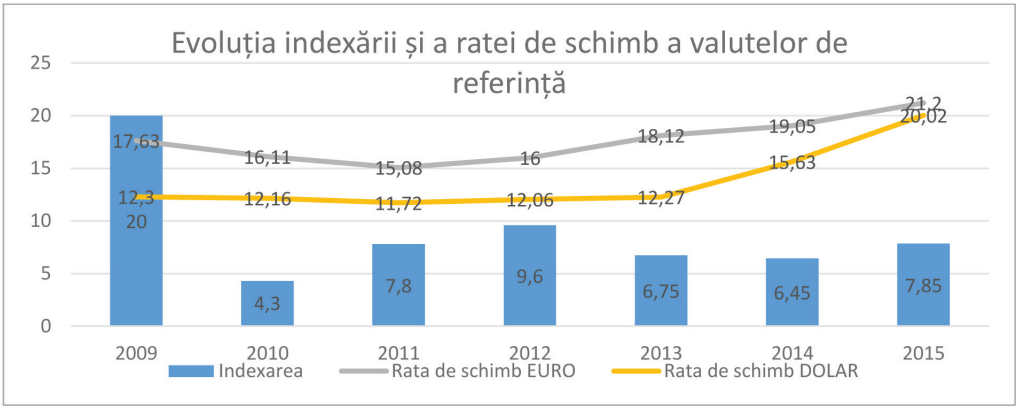

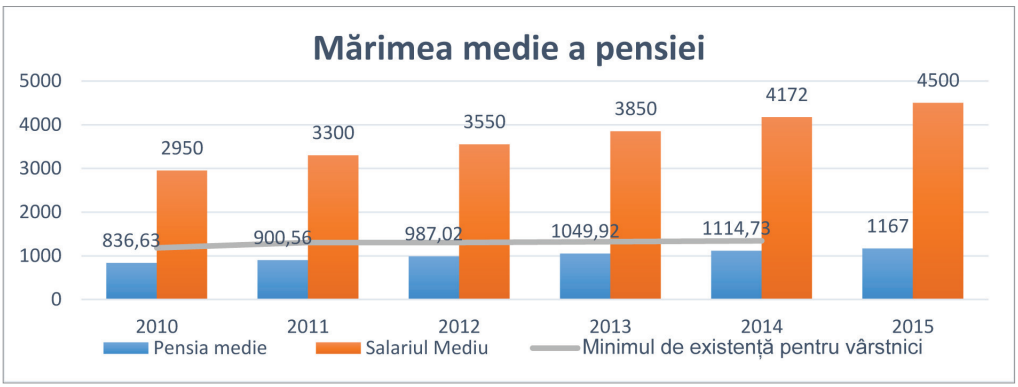

Sursa: CNAS

Nivelul pensiei medii constituie doar 26% din salariul mediu pe economie și este cel mai mic din Europa. Potrivit Organizației Internaționale a Muncii, orice pensionar din Republica Moldova trebuie să primească o pensie de cel puțin 40% din salariul mediu pe țară, diferența fiind de aproape două ori. În 2012, rata de înlocuire a fost de 28,4% . Estimările indică faptul că rata ar putea să scadă până la 18% către anul 2050.

Dacă, prin pensia stabilită, fiecare al treilea pensionar ajunge la limita sărăciei, atunci la vârsta 70+ ani, 5 persoane din 10 riscă să fie într-o sărăcie absolută, majoritatea fiind femei. În condițiile creșterii speranței de viață, peste 70 ani, probabilitatea celor care riscă să ajungă la o sărăcie absolută este și mai mare. La moment, intrăm în etapa când raportul numeric este de 50/50 persoane.

Statul discriminează cetățeanul atunci când stabilește prin pensie, pentru un stagiu cotizat la pensie de 30+ ani, o pensie sub minimul de existență, indiferent de salariul pe care l-a primit. Orice salariu adus de contribuabil a fost stabilit și promovat de stat, deci nu poate omite șansa asigurării unei pensii pe măsură.

În același timp, actualii și viitorii pensionari se confruntă cu un pericol sporit de sărăcie la vârsta înaintată, corelat cu devalorizarea alertă a pensiilor și subestimarea indexării la toate vârstele. Atât indexarea pensiilor, cât și formula de calcul a acestora, este una depășită și discriminatorie.

Tabelul 2: Rata sărăciei la cele mai vulnerabile categorii în aspect gender, 2008(%).

	Rata sărăciei absolute		Rata sărăciei extreme		Rata sărăciei absolute total	Rata sărăciei extreme total
	Bărbați	Femei	Bărbați	Femei		
Rata sărăciei total, %	27,1	25,8	3,4	3,0	26,4	3,2
Rata sărăciei la bătrîni, total, %	**35,3**	**36,7**	**3,2**	**3,3**	**36,1**	**3,3**
inclusiv pe grupe de vîrsta:						
60 - 69 ani	28,1	28,0	2,6	2,8	28,0	2,7
70 - 75 ani	**42,4**	**41,1**	2,7	3,1	41,6	2,9
> 75 ani	43,0	49,8	5,1	4,8	47,3	4,9

Sursa: Raport cu privire la realizarea Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului, proiect 7.12.2015

5. Concluzii și recomandări

Principalul scop al sistemului de pensii este să ofere un venit persoanelor în etate după sfârșitul vieții de muncă. Structura sistemului de pensii nu este actuală și nu realizează scopul principal – protecția socială. Actualii și viitorii pensionari au un risc sporit de sărăcie. Contribuabilii nu sunt recunoscuți echitabil de sistem, deoarece există privilegii. Se cere o legătură consistentă între contribuabil și obligativitatea de plată a pensiilor.

- Lipsește o strategie de stat amplă de îmbunătățire a situației economice a pensionarilor, un dialog între instituțiile statului, pensionari și societatea civilă pe marginea indexării;
- Recalcularea pensiilor stabilite printr-o lege unitară, care ar redresa decalajele, omiterile apărute în calcularea pensiilor;
- Reforma comprehensivă a pensiilor. Ajustarea ratei de contribuție pentru un stagiu complet;
- Indexarea pensiilor de două ori pe an, sau la interval de 6 luni, pentru a omite variațiile de prețuri sezoniere ale produselor de consum în condițiile economiei de piață;
- Ajustarea pensiilor la inflația galopantă, pentru a omite riscul devalorizării pensiilor în timp și a generațiilor de pensionari de peste 70+ ani;
- Revizuirea contribuției după perioada de 15 ani, la fiecare prag de 5 ani, cu reflectarea creșterii salariale;
- Indexarea consistentă (cu un coeficient mai mare) a pensiilor de risc sub minimul de existență, care au la bază un stagiu complet de ani cotizați la pensie;
- Ajustarea volumului pensiilor, indexării la standardele calității vieții pensionarilor;
- Promovarea echității și a transparenței prin indexare.

Bibliografie

1. **Raportul Național de dezvoltare Umană 2010/2011, Republica Moldova de la excluziune sociala la o dezvoltare umană durabilă, Chșinău, PNUD, 2011;**

2. **Raportul Național de Dezvoltare Umană, 2014;**

3. **Raportul de stare a țării, Expert Group, 2007;**

4. **Ulrike Bechimann, Adrian Lupușor, Propuneri pentru reformarea sistemului de pensii, German economic team in colaborare cu Expert Group, Seria de documente pentru politici, 2014;**

5. **V. Antonov, V Frunzaru, O Poalelungi Spre un sistem sustenabil de pensii, Chșinau 2012, Friedrich Ebert Stiftung;**

6. **Valeriu Sainsus, Politici publice, N 3, Impactul îmbătrânirii demografice asupra sistemului de pensionare: subtilități și căi posibile de redresare, 2010;**

7. **Olga Gagauz, Monitorul social, N 14, Îmbătrânirea populației: de la provocări la beneficii, 2012;**

8. **C. Matei, Gh Palade, V Sainsus, O. Gagauz, Cartea verde a populației, Comisia națională pentru Populație, UNFPA, 2009;**

9. **UNECE Policy brief on Ageing, No 9, January, 2011,**

10. **Asigurarea Socială, N3, 2014, CNAS;**

11. **Asigurarea Socială, N3, 2013, CNAS**

12. **Asigurarea Socială, N2, 2015, CNAS;**

IDIS „Viitorul” reprezintă o instituție de cercetare, instruire și inițiativă publică, care activează pe o serie de domenii legate de: analiză economică, guvernare, cercetare politică, planificare strategică și management al cunoștințelor. IDIS activează în calitate de platformă comună care reunește tineri intelectuali, preocupați de succesul tranziției spre economia de piață și societatea deschisă în Republica Moldova.

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul” este succesorul de drept al Fundației Viitorul, și păstrează în linii mari tradițiile, obiectivele și principiile de acțiune ale fundației, printre care se numără: formarea de instituții democratice și dezvoltarea unui spirit de responsabilitate efectivă printre oamenii politici, funcționari publici și cetățenii țării noastre, consolidarea societății civile și spiritului critic, promovarea libertăților și valorilor unei societăți deschise, modernizate și pro-europene.

Knowledge creating development

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”
str. Iacob Hîncu 10/1, Chișinău
MD-2005 Republica Moldova
373 / 22 221844 tel
373 / 22 245714 fax
office@viitorul.org
www.viitorul.org